

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-041-4-66>

ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Грошовенко О. П.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової освіти
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського*

Пахальчук Н. О.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної освіти
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського*

Стахова І. А.

*старший викладач кафедри початкової освіти
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна*

Екологічні проблеми носять глобальний характер і зачіпають все людство. На сучасному етапі розвитку суспільства питання екологічного виховання набуває особливої гостроти. Головна причина цього – тотальна екологічна безвідповідальність. У зв'язку з цим в Україні відбувається активне оновлення змісту і методів початкової екологічної освіти [3]. Особливу роль у цьому контексті має природнича освітня галузь Державного стандарту початкової освіти. Природнича освітня галузь передбачає: формування компетентностей в галузі природничих наук, техніки і технологій, екологічної та інших ключових компетентностей шляхом опанування знань, умінь і способів діяльності, розвитку здібностей, які забезпечують успішну взаємодію з природою формування основи наукового світогляду і критичного мислення, становлення відповідальної, безпечної і природоохоронної поведінки здобувачів освіти у навколишньому світі на основі усвідомлення принципів сталого розвитку [1].

Природнича освітня галузь є інтегрованою і пропедевтичною. Важливим завданням є формування у молодшого школяра природничо-екологічної компетентності, яку ми розуміємо як складову життєвої

компетентності дитини, до складу якої входять знання про природу, позитивне емоційно-ціннісне ставлення до її компонентів, обізнаність із правилами природокористування [6, с. 63].

У структурі природничо-екологічної компетентності виділяють низку компонентів, серед яких – екологічні знання та вміння, екологічне мислення, ціннісні орієнтації, екологічно виправдана поведінка [5]. Структурні компоненти природничо-екологічної компетентності, виділені на основі діяльнісного підходу, тісно пов'язані між собою і становлять єдину систему. Вісью індивідуальної екологічної компетентності вважають екосвідомість, що формується в процесі діяльності дитини і підвищується, якщо стимулювати її інтерес до природи, збуджувати почуття, викликати співпереживання. Відтак, природничо-екологічна компетентність має трикомпонентну структуру, елементи якої тісно пов'язані між собою.

Інтелектуальний (когнітивний) компонент передбачає розширення інформаційного поля, збагачення інтелектуальної сфери молодшого школяра дієво-практичними знаннями про природу і взаємозв'язки у системі «природа-людина-суспільство». У процесі засвоєння молодшими школярами знань про природу прикладного характеру, враховується те, що учні уже володіють базовими природничими знаннями, тому основна увага концентрується на розширенні їхньої змістової та процесуальної компоненти.

Емоційно-ціннісний компонент передбачає корекцію емоційно-ціннісних установок молодших школярів на взаємодію з природою. У зміст даного компоненту включено розвиток здатності дитини до співпереживання, захоплення, замилування природою чи її окремими об'єктами; розвиток потреби у гуманістичних почуттях та екологічно доцільній поведінці.

Діяльнісно-практичний компонент передбачає формування у молодших школярів здатності активно захищати, оберігати та відтворювати навколишнє середовище. В основі даного етапу – екологічно-доцільна практична діяльність молодших школярів, яка дає змогу не лише набути практичних навичок у спілкуванні з природою, а й засвоїти глибокі знання. Основна увага на даному етапі акцентується на підвищенні значущості природи, створенні мотивації екологічної активності молодших школярів, а також стимулюванні природоохоронної активності учнів, удосконаленні їхніх умінь та навичок.

Однією із умов ефективного формування еколого-природничих компетентностей молодших школярів є використання учителем сучасних інновацій, які дозволяють комплексно розв'язувати проблеми екологічного виховання.

Педагогічна інновація (англ. Innovation – нововведення) – процес створення, поширення та використання нових засобів і методів для розв'язання педагогічних проблем [2]. Проблема використання інновацій у практиці роботи початкової школи знайшла часткове вирішення у працях С. Гунька, Г. Драпанюк, Н. Ільчишин, М. Левшина, Д. Ривкіна, І. Остапйовської, Н. Пиндик, та ін.. Дослідженням технологічних підходів у природничо-екологічній освіті молодших школярів пронизані праці Н. Бібік, О. Грошовенко, Н. Коваль, Н. Лисенко, Г. Пустовіта та ін. Створення та поширення новацій у системі загальної освіти зумовлені низкою об'єктивних чинників: новими державними стандартами освіти; профілізацією та індивідуалізацією освітнього процесу; концепцією національного виховання дітей та молоді; авторськими навчальними програмами, підручниками, посібниками; варіативними системами навчання, методами, системою оцінювання, модернізацією змісту, появою авторських закладів. Сучасний педагог повинен володіти високими кваліфікаційними характеристиками, бути готовим до здійснення інноваційної діяльності, вміти виробляти індивідуальний педагогічний стиль.

Технології еколого-природничої освіти дають можливість здійснювати вплив на розвиток і формування екологічної свідомості молодшого школяра, стимулюють виникнення доброзичливого, гуманного ставлення до природного довкілля, спонукають до його збереження, відтворення та оновлення.

Педагогічні дослідження останніх десятиліть переконливо доводять ефективність таких авторських технологій як «Росток», «Довкілля», «Паросток», «Росинка» та ін. У контексті порушеної проблематики акцентуємо увагу на тих технологіях, які стануть гарним інструментом формування екологічної свідомості, екологічного мислення, екологічних цінностей та екологічного стилю поведінки молодшого школяра. Природничо-екологічна компетентність має діяльнісний характер і передбачає здатність дитини мобілізувати знання, виявляти ставлення, її готовність реалізувати їх у конкретній екологічній ситуації. Використання учителем інноваційних технологій дозволяє забезпечити успіх у реалізації завдань екологічного виховання, сприяти накопиченню екологічних знань, виховувати любов до природи, прагнення берегти, примножувати її, формувати вміння і навички діяльності в природі. Так, використання екологічних проєктів, експедицій, акцій, екологічних стежинок сприяє розвитку у молодших школярів екологічного стилю мислення, свідомості, екологічно-доцільної поведінки. Екологічно спрямований матеріал передбачає реалізацію освітньої, виховної, розвиваючої функції, сприяє вихованню в учнів любові до рідного краю, відповідального, гуманного ставлення

до природи та праці людей. Не менш цікавим у контексті розв'язання проблем екологічного виховання є використання інтерактивних технологій. Так, застосування технологій «*Робота в парах*», «*Знайди когось*», «*Мікрофон*», «*Незакінчене речення*», «*Робота в малих групах*», «*Карусель*», «*Мозаїка*», «*Прес*», «*Дерево рішень*», «*Шкала думок*» та ін. дозволяє організувати цікаву діяльність молодших школярів, забезпечити їхню активну участь у вирішенні конкретних екологічних завдань та прийнятті еколого-доцільних рішень. Використання технологій критичного мислення «*Бортвий журнал*», «*Дерево передбачень*», «*Таблиця З-Х-Д*» та ін. дозволяє формувати у молодших школярів ціннісні орієнтації, спрямовує увагу дітей на вирішення нагальних екологічних проблем.

Педагогічна наука є динамічним феноменом, що активно розвивається, реагуючи на виклики часу. Традиційна школа, орієнтована на передавання знань, умінь і навичок, не встигає за темпами їх нарощування, недостатньо розвиває здібності, необхідні їй випускникам для того, щоб самовизначатись у світі, самостійно приймати рішення, бути активними і мобільними суб'єктами на ринку праці. Подолання кризи сучасної освіти можливе завдяки формуванню принципово нової системи загальної освіти, чого можна досягти завдяки впровадженню інновацій.

Література:

1. Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України 21 лютого 2018 р. № 87. (у ред. постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688). – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/Laws/show/87-2018>
2. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г.Кремень; Академія педагогічних наук України. – К.: Юрінком Інтер. 2008. – 1040 с.
3. Концепція екологічної освіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-148B3B2021C2C/list-B407A47B26>
4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. 2016. Концепція нової української школи. Документ пройшов громадські обговорення і ухвалений рішенням колегії МОН 27/ 10/2016. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: Режим URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczya.html>– Назва з екрана.
5. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій. АСК. 2003. 240 с.
6. Типові освітні програми для закладів середньої освіти : 1-2 та 3-4 класи. «Світоч», 2019. – 336 с.